

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ
ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ
ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Ключові слова: стратегії, інноваційний розвиток, інновації, промислові підприємства, інноваційна діяльність.

Постановка проблеми. Сучасна парадигма розвитку економіки України відбиває нові реалії для ефективної взаємодії суб'єктів підприємницького середовища, визначальним атрибутом якої є інноваційність у побудові ключових стратегій виробничо-господарської діяльності промислових підприємств. Основою практичної реалізації даного напрямку є створення, освоєння та впровадження новітніх управлінських технологій, нових процесів виробництва, здійснення капітальних витрат, пов'язаних з упровадженням інновацій на підприємствах. Домінуючим, в цьому контексті повинен стати стратегічний вектор їх розвитку, пріоритетом якого є інноваційність процесів управління, що спрямований на: якісне перетворення й удосконалення системи управління; впровадження інноваційних розробок; забезпечення сприятливого інвестиційного клімату; ефективне використання фінансових інструментів тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перегляд відомих елементів стратегії інноваційного розвитку та в цілому інноваційної діяльності систематизовано у роботах вітчизняних авторів, таких як Бузько І.Р., Буркинський Б.В., Гаман М.В., Ковальчук С.С., Редькін О.С. [1, 3, 4, 7, 10]. До них слід додати розробки, виконаних такими науковцями близького та дальнього зарубіжжя, як Бовин А.А., Кудинов Л.Г., Перлаки И., Фатхутдинов Р.А. та інші [2, 8, 9, 11].

Метою дослідження є аналіз показників інноваційної діяльності промислових підприємств Херсонської області та формування основних тенденцій й напрямів формування їх інноваційної стратегії розвитку.

Виклад основного матеріалу. Вважаємо, що управління інноваційними процесами є практично часткою всіх складових системи стратегічного розвитку промислових підприємств Херсонської області. Аналіз досліджень з цієї проблеми показує, що здатність підприємств до інноваційного розвитку визначається його матеріально-технічними, фінансовими та організаційно-кадровими можливостями. Найважливіше, звичайно, це фінансове забезпечення. Слід мати на увазі, що кожне підприємство індивідуальне, отже і впровадження тих чи інших інновацій повинно бути пов'язане з його фінансовим та економічним станом.

У зв'язку з цим постає питання не лише вибору передових досягнень науки і техніки, а й раціонального розподілу фінансових ресурсів при їх впровадженні, тобто підприємства повинні вкладати кошти в такі інновації, результат від яких для підприємств буде найбільш високий. На жаль, в умовах сьогодення залишається тенденція до зменшення впроваджених інновацій на промислових підприємствах Херсонської області, що підтверджується скороченням надходжень фінансових ресурсів від їх виробничої діяльності (табл. 1) [5].

Таблиця 1

Впровадження інновацій на промислових підприємствах

Рік	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	Впроваджено нових технологічних процесів, процесів	у т.ч. маловідходні, ресурсозберігаючі	Освоєно інноваційні види продукції, найменувань	з них нові види техніки	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової ¹ , %
2000	18,8	20	5	280	15	20,0
2001	16,9	116	4	262	22	8,5
2002	16,8	16	2	282	8	21,5
2003	13,3	16	6	114	12	7,5
2004	9,6	12	2	72	9	6,4
2005	8,7	10	2	62	6	4,9
2006	10,8	5	5	27	4	4,7
2007	10,8	22	3	33	6	4,5
2008	9,1	61	18	95	30	4,2
2009	8,7	18	9	112	13	3,6

¹ до 2003 року обсяг відвантаженої продукції

Зазначені дані доводять, що протягом 2000-2009 рр. питома вага підприємств, що впроваджували інновації відображає зменшення на 10,1%, освоєння інноваційних видів продукції також має тенденцію до зменшення (на 168 найменувань), при цьому впровадження нових видів техніки практично однакове. Треба додати, що всі інноваційні розробки на промислових підприємствах здійснюються за рахунок самофінансування, тобто фінансування інновацій за рахунок держсектора в Україні - мізерні (у порівнянні з розвинутими державами світу). Йдеться про рівень фінансування вже у визначених межах. Як це не прикро, але інноваційна діяльність у промисловості продовжує фінансуватися за рахунок власних коштів підприємств, що підтверджено даними Головного управління статистики у Херсонській області (табл. 2) [5].

Таблиця 2

Джерела фінансування технологічних інновацій

Рік	Загальна сума витрат	У тому числі за рахунок коштів			
		власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела
2000	14817,2	13122,6	995,0	–	699,6
2001	78966,6	32165,0	785,0	8715,2	37301,4
2002	51139,2	46147,2	–	–	4992,0
2003	17153,9	16957,9	196,0	–	–
2004	30569,6	29547,6	–	–	1022,0
2005	41451,4	40494,4	–	–	957,0
2006	63308,7	50474,6	–	–	12834,1
2007	138774,4	131535,2	–	444,0	–
2008	79371,3	73664,5	910,7	–	3702,1
2009	90048,2	81374,2	–	–	8674,0

Відсутність власних коштів у підприємств для фінансування інноваційної діяльності доповнюється іншими чинниками – високими кредитними ставками та неможливістю отримання довготермінових кредитів. Це пояснюється тим, що банки при кредитуванні надають перевагу торгово-посередницьким фірмам, де ці кошти швидше окуповуються і повертаються з більшими, ніж на виробництві, прибутками, що значно знижує ризик кредитора.

Не зважаючи на зазначені проблеми, протягом 2009 р. інноваційною діяльністю в Херсонській області займалися 28 підприємств, або 12,2% загальної

кількості промислових підприємств. Найбільше інноваційно активних підприємств налічувалося у містах Херсон та Нова Каховка (42,9% та 21,4% від загальної кількості інноваційно активних підприємств). У 2009 р. на технологічні інновації промисловими підприємствами області витрачено 90 млн. грн., що на 13,4% більше, ніж у 2008 р. Найбільшу частину витрат у загальному обсязі складає вартість придбаних машин, обладнання та програмного забезпечення – 68,5% (61,7 млн. грн.). Основним стратегічним напрямом інноваційної діяльності за звітний рік була реалізація інноваційної продукції. Цим займалися 60,7% інноваційно активних підприємств. Обсяг інноваційної продукції, реалізованої протягом звітного року склав 258 млн. грн., або 3,6% загального обсягу реалізованої промислової продукції в цілому по області (за 2008р. – 257,9 млн. грн., або 4,2%). В машинобудуванні її частка становила 10,4%, у харчовій промисловості – 3,9%. Найбільше інноваційної продукції реалізували підприємства міст Нова Каховка – 124,8 млн. грн. (48,4% загального обсягу реалізованої інноваційної продукції) та Херсон – 117,9 млн. грн. (45,7%). У 2009 р. основним джерелом фінансування технологічних інновацій були власні кошти підприємств, частка яких у загальному обсязі фінансування інноваційних робіт становила 90,4%, решта підприємств фінансувалася за рахунок кредитів [6].

Викладене доводить, що реалізація інноваційної стратегії промислових підприємств стримується такими факторами, як відсутність фінансування, недостатність інформації про ринки збуту, високі кредитні ставки, недосконалість законодавчої бази у сфері інновацій, податкової системи та пільгового режиму для здійснення інноваційної діяльності, міграція фахівців високого рівня, науковців. Так, за результатами таблиці 3 видно, що численність науковців, які виконували наукові дослідження й розробки протягом 1995-2009 рр. скоротилося на 45%, при цьому обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт за цей період збільшився на 23,3%, що вказує на великий потенціал фахівців цієї сфери (табл. 4) [5].

Таблиця 3

Наукові кадри та кількість організацій,
які виконують наукові дослідження й розробки

	Кількість організацій, які виконують наукові дослідження й розробки	Чисельність науковців, осіб	Чисельність докторів наук в економіці області, осіб ¹	Чисельність кандидатів наук в економіці області, осіб ¹
1995	24	1739	91	579
1996	26	1675	90	600
1997	27	1563	88	616
1998	27	1285	84	592
1999	26	1155	86	651
2000	26	1082	77	651
2001	22	954	78	667
2002	22	972	81	670
2003	21	923	81	692
2004	23	916	84	704
2005	28	954	83	738
2006	26	943	87	749
2007	25	879	86	838
2008	23	830	95	872
2009	23	783	108	944

¹ З 1998р. – станом на 1 жовтня

Таблиця 4

Обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт, тис. грн.

	Всього, у фактичних цінах	У тому числі			
		фундаментальні дослідження	прикладні дослідження	розробки	науково-технічні послуги
1995	7629,0	352,0	1315,0	5962,0	—
1996	8958,0	508,0	1886,0	6496,0	68,0
1997	6602,9	1390,4	1851,7	3244,8	116,0
1998	5481,7	1494,1	999,4	2921,4	66,8
1999	6043,3	1824,2	1169,8	2679,9	369,4
2000	6983,6	1736,5	1362,3	3601,9	282,9
2001	8516,5	2118,1	1585,0	4085,9	727,5
2002	8019,8	2492,6	1849,7	2680,8	996,7
2003	9151,0	2951,5	1478,4	3680,8	1040,3
2004	12733,1	3854,6	3551,9	3649,7	1676,9
2005	19583,5	6821,5	4447,2	6986,6	1328,2
2006	24010,1	7858,9	6009,2	7817,7	2324,3
2007	29570,5	10347,9	8859,0	9499,1	864,5
2008	38323,6	12150,7	15228,6	9626,1	1318,2
2009	32698,8	13006,1	14195,8	4547,8	949,1

Виходячи з прямого впливу ринкових відносин на досягнення інноваційного ефекту залишається проблема взаємодії «власні ресурси-залучені ресурси», що спричинює виникнення гострої потреби у використанні сучасних управлінських методів пошуку та реалізації тієї стратегії, яка б відобразила пріоритетність розвитку промислової сфери виробництва. Поряд з цим, існує також проблема при впровадженні інноваційних технологій у діяльність підприємств, що впливає на обґрунтований вибір низки стратегій розвитку в умовах трансформаційних перетворень на ринку.

Аналізуючи наведене, визначимо, що тільки за умови сукупної оцінки всіх факторів діяльності промислових підприємств можливо уявити реальну картину дійсного їх стану і напрямів руху. Ґрунтуючись на аналізі основних чинників, зазначених вище, можемо скласти збалансоване уявлення про стратегічні аспекти роботи підприємств, а також співвіднести минулі результати його діяльності з перспективами розвитку.

На нашу думку, основними проблемами інноваційного розвитку промислових підприємств Херсонської області є відсутність:

- реальних механізмів поєднання ресурсів, їх концентрації на найбільш значних та перспективних напрямках розвитку;
- залежності між збільшенням обсягу продажу промисловими підприємствами і зростання фінансування здійснюваних ними досліджень і розробок;
- чіткої інноваційної спрямованості у вирішенні конкретних економічних проблем регіону, в їх реструктуризації з врахуванням ринкових чинників.

Проводячи моніторинг зазначених проблем необхідно дотримуватися принципу взаємозалежності отриманих даних у напрямку вивчення стану фінансів, обліку, нормування та оплати праці, виробництва, корпоративної культури, використання робочої сили, а також позиції організації на ринку, що сприятиме розширенню асортименту продукції, створенню нових ринків збуту в Україні, збереженню і розширенню традиційних ринків збуту, забезпечення відповідності сучасним правилам і стандартам, зростанню виробничих потужностей, поліпшенню умов праці. Враховуючи незадовільний фінансовий стан підприємств, можна

передбачити, що зниження активності інноваційної діяльності підприємницьких структур спостерігатиметься й надалі (табл. 5) [5].

Таблиця 5

Інноваційна активність промислових підприємств

	Питома вага підприємств, що займалися інноваціями	Загальна сума витрат	У тому числі за напрямками							
			дослідження і розробки ¹	у тому числі		придбання нових технологій ²	підготовка виробництва для впровадження інновацій ³	придбання машин та обладнання пов'язані з упровадженням інновацій ⁴	інші витрати	
				внутрішні НДР	зовнішні НДР					
	%	тис.грн.								
2000	13,2	14817,2	1961,4	X	X	–	1702,9	9039,6	2113,3	
2001	16,0	78966,6	4117,2	X	X	–	2423,2	36629,0	35797,2	
2002	16,4	51139,2	5142,7	X	X	–	5180,6	23704,6	17111,3	
2003	16,8	17153,9	3153,3	X	X	19,0	1752,9	4637,4	7591,3	
2004	12,4	30569,6	3688,1	X	X	1,8	8421,0	13120,9	5337,8	
2005	11,4	41451,4	3889,9	X	X	–	10329,9	13263,5	13968,1	
2006	12,3	63308,7	21079,9	X	X	3,0	4142,1	2292,0	35791,7	
2007	13,6	138774,4	10751,3	7096,9	3654,4	51,1	X	65733,1	62238,9	
2008	12,7	79371,3	8200,2	5717,6	2482,6	77,5	X	43616,6	27477,0	
2009	12,2	90048,2	5580,3	2177,4	3402,9	–	X	61675,0	22792,9	

¹ з 2007 року сума внутрішніх та зовнішніх НДР;

² з 2007 року придбання інших зовнішніх знань;

³ з 2007 року показник віднесено до інших витрат;

⁴ з 2007 року придбання машин, обладнання та програмного забезпечення

Ось чому, можна виділити основні шляхи активізації інноваційної діяльності в Херсонській області на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки:

- розробка і запровадження механізму надання пільг промисловим підприємствам, які впроваджують і реалізують інноваційну продукцію;
- поширення практики надання інноваційним підприємствам середньострокових кредитів зі знижкою кредитної ставки як за рахунок фінансування з державного бюджету, так і за рахунок місцевого.

Реалізація запропонованих напрямків активізації інноваційної діяльності в Херсонській області уможливило значно підвищити рівень інноваційної активності промислових підприємств, стабілізувати прискорений процес оновлення виробництва, ефективно використовувати внутрішні і залученні зовнішні інвестиції на інноваційну діяльність.

За допомогою наведених підходів ми пропонуємо промисловим підприємствам додати до основних цілей їх діяльності таку мету – узгодження та здійснення інноваційної стратегії розвитку підприємств із урахуванням інноваційної політики держави. Саме ініційовані державою заходи “здатні забезпечити один із найважливіших пріоритетів національного розвитку – інноваційну діяльність і сприяти використанню її результатів для прискорення темпів економічного зростання та підвищення народного добробуту” [7, с. 96]. Така орієнтація на передбачену стратегічну лінію поведінки діяльності підприємств вказуватиме на головну складову в їх оцінці, а саме сприяння стратегії інноваційного розвитку.

Висновки. Узагальнюючи підходи до викладеного дослідження, постає необхідність сформулювати напрями інноваційної стратегії розвитку промислових підприємств Херсонської області, а саме: збільшення питомої ваги промислових підприємств, що запроваджують інновації у своїй економічній діяльності; щорічне зростання обсягів джерел фінансування технологічних інновацій, в першу чергу, за рахунок державних та місцевих бюджетів; зростання обсягів реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої продукції; розробка інвестиційних та інноваційних програм, проектів, пропозицій для залучення інвестицій на технічне переобладнання промислових підприємств з метою випуску продукції кінцевого циклу; освоєння нових технологій і стабілізацію роботи промислових підприємств області; скорочення термінів між науковими розробками та впровадженням їх у виробництво; розвиток малого та середнього бізнесу, що займаються інноваційними розробками; сприяння створенню інноваційних підприємств.

Виходячи з цього, успішна реалізація стратегій інноваційного розвитку промислових підприємств Херсонської області повинна спиратися на широкі інвестиційно-інноваційні програми, які є складовими цілої системи взаємопов'язаних елементів, що в певній мірі структурують управління техніко-технологічними та організаційно-економічними змінами в діяльності цих підприємств.

Література

1. Бузько І.Р. Стратегічне управління інвестиціями та інноваційна діяльність підприємства: Монографія / І.Р. Бузько, О.В. Вартанова, Г.О. Голубченко. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2002. – 176 с.
2. Бовин А.А. Управление инновациями в организациях: Учеб. пособие. // А.А. Бовин. - М.: ОМЕГА-Л, 2006. -415 с.
3. Буркинський Б.В. Інноваційна стратегія у соціально-економічному розвитку регіону / Б.В. Буркинський, Є.В. Лазарева; Нац. акад. наук України, Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. - Одеса: ІПРЕЕД, 2007. - 139 с.
4. Гаман М.В. Державне управління інноваціями: український та зарубіжний досвід: Монографія / М.В. Гаман. – К.: Вікторія, 2004. – 312 с.
5. Головне управління статистики у Херсонській області // <http://ks.ukrstat.gov.ua/content/category/4/36/227/>
6. Інноваційна активність промислових підприємств Херсонської області за 2009 р. // http://kherson.mobi/thread.php?topic_id=6699
7. Ковальчук С.С. Інноваційна діяльність як пріоритет економічного розвитку України / С.С. Ковальчук // Фінанси України. – 2004, № 7. – С.96-104.
8. Кудинов Л.Г. Инновационные стратегии в переходной экономике / Л.Г. Кудинов. – М.: Из-во Рос.экон.акад., 1998. – 157 с.
9. Перлаки И. Нововведения в организациях / И. Перлаки; пер.со словац. – М.: Экономика, 1980. – 205 с.
- 10.Редькін О.С. Сучасні стратегії та технології корпоративного управління: Монографія / О.С. Редькін, В. Реген, Н.А. Хрущ; Одес.Нац.Академія зв'язку ім. О.С. Попова. – Одеса: „Евен”, 2004. – 216 с.
- 11.Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент // Р.А. Фатхутдинов. – СПб.: Питер. – 2002.

РЕЗЮМЕ

Євтухова Світлана Миколаївна

Тенденції та напрями формування інноваційної стратегії розвитку промислових підприємств Херсонської області

Проаналізовано сучасний стан інноваційної діяльності промислових підприємств Херсонської області, розкрито основні проблеми промислової сфери виробництва та сформовані тенденції й напрями їх інноваційної стратегії розвитку.

Ключові слова: стратегії, інноваційний розвиток, інновації, промислові підприємства, інноваційна діяльність.

Евтухова Светлана Николаевна

Тенденции и направления формирования инновационной стратегии развития промышленных предприятий Херсонской области.

Проведён анализ современного состояние инновационной деятельности промышленных предприятий Херсонской области, раскрыты основные проблемы промышленной сферы производства и сформированы тенденции и направления их инновационной стратегии развития.

Ключевые слова: стратегии, инновационное развитие, инновации, промышленные предприятия, инновационная деятельность.

Yevtukhova Svitlana

Trends and Directions of the Innovative Development Strategy Formation of Kherson Region's Industrial Enterprises

It was conducted the analysis of the contemporary condition of the innovative activity of Kherson Region's industrial enterprises, disclosed basic problems of the industrial sector and formed the trends and the directions of their innovative development strategy.

Key words: strategies, innovative development, innovations, industrial enterprises, innovative activity.